

دریافت مقاله: ۱۴۰۱/۰۶/۲۴

پذیرش مقاله: ۱۴۰۱/۰۹/۱۹

نوع مقاله: پژوهشی

صفحه: ۸۷-۱۰۷

سنجش و ارزیابی شاخص‌های هویت در مناطق شهری

مطالعه موردی: منطقه ۸ شهر شیراز

مهشید محمدابراهیمی^۱، امیر حسینیان راد^{۲*}

چکیده: امروزه مبحث هویت و حیات اجتماعی از مسائل مهم زندگی شهری است. هویت فضایی شهر، به‌عنوان محتوای اصلی سیمای شهری متمایز و بازنمایی رقابت و جذابیت شهری، برای شهرها در فرآیند توسعه حیاتی است. همراه با شهرنشینی سریع و گسترش شهرها، مسائل مربوط به بحران هویت فضایی شهری برجسته شده است هدف تحقیق حاضر، سنجش و ارزیابی وضعیت شاخص‌های هویت شهری در مناطق شهری در منطقه هشت شهر شیراز است. مطالعه حاضر به لحاظ هدف، کاربردی و به لحاظ ماهیت از نوع توصیفی-تحلیلی مبتنی بر تحلیل پرسشنامه است. در این مطالعه با استفاده از فرمول کوکران تعداد ۳۴۲ نفر به‌عنوان نمونه آماری انتخاب و ضریب آلفای کرونباخ ۰/۸۶۱ محاسبه شد که بیانگر پایایی مناسب ابزار تحقیق است. از نرم‌افزار SPSS برای تجزیه و تحلیل اطلاعات و از نرم‌افزار GIS جهت ترسیم نقشه استفاده شد. یافته‌های تحقیق نشان داد، وضعیت شاخص‌های هویت شهری در منطقه هشت شهر شیراز، کمتر از سطح متوسط (۲/۴۵) قرار دارد. همچنین، نتایج آزمون جیمز هوئل برای ارزیابی و بررسی تفاوت بین محله‌های منطقه هشت شهر شیراز از لحاظ هویت شهری در حالت کلی بیانگر این امر بود که میزان شاخص‌های هویت شهری در محله سردزک نسبت به سایر محله‌های منطقه مذکور در سطحی بالاتر قرار دارد. همچنین محله درب شازده از منظر هویت شهری نسبت به محله‌های بازار مرغ و سنگ سیاه در وضعیت مطلوب‌تر قرار داشت. بین محله بازار مرغ با محله سنگ سیاه از لحاظ هویت شهری تفاوت معناداری وجود نداشت.

واژگان کلیدی: هویت، هویت شهری، منطقه ۸ شیراز

^۱ مربی گروه هنر و معماری، دانشگاه پیام نور، جهرم، ایران

^{۲*} استادیار گروه جغرافیا، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه لرستان، خرم‌آباد، ایران؛ نویسنده مسئول: hoseinianrad.a@lu.ac.ir

۱- مقدمه و بیان مسئله

با شروع دوران صنعتی و رشد روزافزون تأثیرات اقتصادی جهان بر شیوه زندگی آدمیان، از شهرهای سنتی گذشته تنها خاطره‌ای در ذهن‌ها برجای مانده است. فضاهای شهری بی‌شماری با جدا شدن از هویت^۱ و اصل خود به مهمانی کوتاه‌مدتی از دوران صنعتی دعوت و به سرعت رها و فراموش گردیدند (رجایی‌رامشه، ۱۳۹۷، ۷۸).

امروزه، نیمی از جمعیت جهان در شهرها زندگی می‌کنند و پیش‌بینی می‌شود که ۷۰ درصد جمعیت جهان تا سال ۲۰۵۰ در محیط شهری زندگی کنند (Khomenko et al., 2020, 1). روند افزایشی رشد جمعیت در شهرها تأثیرات مختلفی بر محیط شهری ایجاد کرد (Porio, 2014, 245). همین مسئله باعث شده تا در سطح جهانی موضوع شهرنشینی و مسائل مربوط به آن از جمله هویت شهری مورد کاوش جدی قرار گیرد (عباس‌زاده و همکاران، ۱۳۹۷، ۱۹۰). بر اساس نظریه شهرنشینی که توسط تونیز^۲ (۱۸۸۷)، ویرث^۳ (۱۹۸۳) و ردفیلد^۴ (۱۹۴۷) لی^۵ و همکاران (۲۰۲۲)، فرموله شده است عوامل اجتماعی گذار از زندگی روستایی به شهری نشان می‌دهد ساکنان شهری منزوی می‌شوند، سازمان‌های خویشاوندی از هم می‌پاشد و روابط اجتماعی در محیط شهری غیرشخصی، سطحی و سودمند می‌شود. همراه با شهرنشینی سریع و گسترش شهرها، مسائل مربوط به بحران هویت فضایی شهری مانند تخریب منابع طبیعی و فرهنگی، ساخت‌وسازهای مخرب و اشکال تکراری شهری و معماری به‌ویژه برجسته است؛ بنابراین هویت فضایی شهری، به‌عنوان محتوای اصلی تصویر شهری متمایز و بازنمایی رقابت و جذابیت شهری، برای شهرها در فرآیند شهرنشینی سریع حیاتی است (Duan et al., 2022, 807). هویت یک سرزمین به‌واسطه مؤلفه‌های

فرهنگی، آداب‌ورسوم، عادات و هنر یک قوم در مکان جغرافیایی خاص شکل می‌گیرد (سبحانی و همکاران، ۱۳۹۸، ۴۹۷).

امروزه مبحث هویت و حیات اجتماعی از مسائل مهم زندگی شهری است (قاسمی و همکاران، ۱۳۹۷، ۵۵۹). هویت یک شهر در یک دوره زمانی طولانی شکل می‌گیرد (شعبانی و همکاران، ۱۳۹۹، ۱۰۷). هویت یک شهر، همان تصویری است که بر اساس آن شهر به وجود آمده و موردسنجش قرار گرفته است و نتیجه‌ای است که دربردارنده مجموعه تلاش‌های شهروندان در بخش‌های مختلف است (بساطی، ۱۳۹۲). به‌واسطه همین موضوع هست که پژوهشگران را ملزم می‌کند تا با در نظر گرفتن عوامل تأثیرگذار در هویت شهری، برای آن طرح‌های ساختاریافته مشخص کنند (نوکار و همکاران، ۱۳۹۷، ۱۳۴).

هویت شهری به مفهوم هویت مکانی شهر به‌عنوان یک کل - در سیاست‌های توسعه شهر اهمیت دارد؛ چراکه این هویت است که فضای شهری را به مکان قابل‌تمایز تبدیل می‌کند (Tölle, 2010, 348). هویت شهری گزیده‌ای از نشانه‌ها، اثرهای مادی، زیستی، فرهنگی و روانی است که باعث آگاهی شخص از شخص، دسته از دسته، اهلیتی از اهلیت دیگر و یا فرهنگی از فرهنگ دیگر می‌شود که درون‌مایه این ظرف به اقتضای هر جامعه و مردم متفاوت و بازگوکننده نوعی انسجام، پیوستگی، هم‌شکلی، استمرار، ائتلاف و عدم جدایی است (ساکت‌حسنلوئی و همکاران، ۱۴۰۱، ۶۳۷). هویت فضایی شهری، به‌عنوان محتوای اصلی تصویر شهری متمایز و بازنمایی رقابت و جذابیت شهری، برای شهرها در فرآیند توسعه حیاتی است (Duan et al., 2022, 807). محله‌های شهری با ساختارهای کالبدی، اقتصادی و اجتماعی خاص خود به‌عنوان مکان‌های متمایز در دل شهرها مطرح بوده و می‌توانند باعث شکل‌گیری احساس تعلق به مکان برای شهروندان و تقویت هویت شهری شوند (رضویان و همکاران، ۱۳۹۳، ۲۷). شناخت هویت و مؤلفه‌های تأثیرگذار آن در شکل شهر، مقدمه‌ای است برای شناخت مدیران، برنامه‌ریزان شهری،

¹ Identity

² Tönnies

³ Wirth

⁴ Redfield

⁵ Li

ظاهر شوند. کم توجهی به ابعاد و عوامل هویت بخش در این منطقه، باعث ایجاد محیط‌هایی مصنوع و تهی از هویت انسانی می‌گردد. از نتایج این امر، پایین بودن احساس تعلق مکانی، همبستگی و مشارکت اجتماعی، کاهش انگیزه ساکنان برای ادامه سکونت و ... است. در نتیجه، هویت شهری منطقه هشت بافت تاریخی شهر شیراز در گذر زمان دچار تحولات زیادی شده است؛ بنابراین، این تحقیق در پی آن است که تفاوت وضعیت شاخص‌های هویت شهری در منطقه هشت شهر شیراز (محلات بازار مرغ، درب شازده، سردزک و سنگ سیاه در بافت تاریخی) را مورد ارزیابی و سنجش قرار دهد.

۲- پیشینه و مبانی نظری پژوهش

شهر به‌عنوان تجلی متمرکز تحولات اجتماعی و هویت شهری، کانون توجه محققان و دست‌اندرکاران است. محلی بودن و هویت مرتبط با آن، اجتماعی بودن و اهمیت خود را در دنیای مدرن حفظ کرده است. چنین توجهی با امکان ساخت هویت شهری و فضای اجتماعی شهر به‌عنوان عناصر منابع ناملموس توسعه تبیین می‌شود (Kostko, 2022, 190).

مقوله‌ای به نام «هویت» سابقه‌ای به بلندای تاریخ دارد. مفهوم هویت از مباحث سهل و ممتنع در عرصه اجتماعی و سیاسی به شمار رفته و برای همگان محسوس و معلوم است و ممتنع؛ زیرا به تعبیر اریک اریکسون^۱ «هرچه بیشتر به این موضوع پرداخته می‌شود و در این باره مطلب نگاشته می‌شود نامفهوم‌تر و دشوارتر می‌شود». هویت یک فرآیند است نه یک چیز «دریافت شدنی» و شاید بتوان آن را به ردپایی تشبیه نمود که تمدن در طول حرکت در تاریخ از خود به‌جای می‌گذارد؛ این ردا همان فرهنگ یا هویت آن تمدن هست. دوم این که هویت به سبب فرآیند بودنش نمی‌تواند مصنوع باشد. در واقع هویت یا در مواجهه با آنچه تصور می‌کنیم مشکلات واقعی مان هست، شکل می‌گیرد. به‌طور مثال، اروپایی‌ها پیشگامان انقلاب صنعتی بودند بدون آن که نگران

تصمیم‌گیران و هر آن‌کس که در ساخت شهر نقش دارد تا شهری ساخته شود که صفات هویتی آن مطلوب و پاسخگو باشد (نصر، ۱۳۹۳، ۱۴). دگرگونی و دگردیدی زندگی در شهرهای امروزی، باعث نابودی بسیاری از فضاهای شهری و عملکردهای اجتماعی و فرهنگی آن‌ها شده است. تغییراتی که اکثراً، احساس عدم تعلق، بی‌هویتی و عدم مشارکت شهروندان در فعالیت‌های اجتماعی را به همراه دارد. در صورتی که هویت شهری که زمینه‌ساز تشخص و اعتبار شهروندان می‌شود، از مسیر یادآوری یادبودها و ایجاد حس تعلق در آن‌ها، ارتباط شهر و شهروندان را استحکام بخشیده، آن‌ها را به سمت خصوصیت‌های والای اجتماعی رهنمون می‌کند. یکی از راه‌های تحقق این مهم، بهره‌گیری از ظرفیت بناهای خاطره‌انگیز و تاریخی شهرهاست (ترکاشوند و همکاران، ۱۳۹۶، ۵). در مقایسه با یک شهر جدید یا سایر مناطق جدید ساخته‌شده در زمین‌های خالی، ویژگی یک منطقه شهری تاریخی در شکل‌گیری و توسعه هویت‌های فضایی آن که بیشتر تحت تأثیر ساکنان آن است، منعکس می‌شود. از یک‌سو، هویت فضایی مناطق شهری تاریخی توسط ساکنان با تجربیات و خواسته‌هایشان ساخته می‌شود که مستقیماً با آداب‌ورسوم و فرهنگ محلی مرتبط است (Zhou, 2016, 2). از سوی دیگر، هویت فضایی مناطق شهری تاریخی نیز بر روان‌شناسی و الگوهای رفتاری ساکنان تأثیر می‌گذارد و در نتیجه احساس تعلق، هویت و سبک زندگی منحصر به فردی ایجاد می‌کند (Wang, 2019, 1785).

شهر شیراز در سال‌های اخیر مهاجران زیادی را از مناطق اطراف در خود جای داده است. همین امر این شهر را مورد مناسبی برای مطالعات جامعه‌شناختی و هویت شهری قرار داده است. محدوده انتخاب‌شده در این پژوهش، منطقه هشت شهر شیراز شامل بافت تاریخی-فرهنگی (محلات بازار مرغ، درب شازده، سردزک و سنگ سیاه) است که از هسته‌های اولیه شکل‌گیری شیراز تلقی می‌گردد. این منطقه جز هسته اولیه تشکیل‌دهنده شهر بوده و به دلیل آنکه بیانگر جلوه‌گاه باورها و شیوه زیست مردم و نتیجه نگرش آن‌هاست؛ می‌تواند به‌عنوان عوامل هویتی مردم این شهر

¹ Erik Erikson

فقط به این خاطر که میراث گذشته ما هستند، می‌توان از آن‌ها به‌عنوان عناصر هویت‌بخش شهر یادکرد (نوکار و همکاران، ۱۳۹۸، ۱۳۵).

مطابق با نظر بیشتر صاحب‌نظران و متخصصان تمایزی آشکار بین هویت مکان و حس مکان وجود دارد. حس مکان بر محل زندگی به‌عنوان منبع احساسات شخصی تأکید می‌کند (Mayes, 2010, 1). چارلز جنکز^۲ هویت را طبقه-

بندی اشیا و افراد و مرتبط ساختن خود با چیزی یا کسی دیگر می‌داند؛ و راپاپورت^۳، هویت را قابلیت تمایز و تشخیص عنصری از عنصر دیگر می‌داند و معتقد است که باید دو نوع ابزار هویت از یکدیگر تشخیص داده شوند، هویت خصوصی به معنای تفاوت برون‌گروهی و هویت عمومی به معنای داشتن تشابه درون‌گروهی (خلیلی و دهقانی، ۱۳۹۹، ۷۱). به نظر الکساندر، هویت در محیط فرهنگی‌ای نمایان می‌شود که ارتباط فطری و منطقی بین شخص و محیط به وجود آمده باشد. وی اعتقاد دارد بین شخص و فضای زندگی‌اش بدون آگاهی عمیق و شناخت آن احساس تعلق خاطر به وجود نخواهد آمد (صالحی زلانی و همکاران، ۱۳۹۸، ۱۲۴). «هاروی»^۴ و «مسی»^۵ به‌عنوان جغرافیدانانی که درباره خودآگاهی از مکان در سال‌های اخیر مباحثی را مطرح کرده‌اند، هویت اجتماعی در محله شهری را ویژگی مهم و قابل‌شناسایی می‌دانند. از این نظر، دیدگاه‌های آنان به جامعه‌شناسی بسیار نزدیک است. همین مسئله مورد نظر لوفور^۶ در کتاب تولید مکان بوده است (رضویان و همکاران، ۱۳۹۳، ۲۹). هویت شهری یک مفهوم رایج، اما پیچیده است که بسیاری از محققان تلاش کرده‌اند آن را روشن کنند. تعابیر متعددی به این اصطلاح نسبت داده شده است، از جمله پیوندهایی با «هویت مکان» (Proshansky et al., 2014, 111; Proshansky,) (1987, 147) ، «حس مکان» (Tuan, 1980, 3,) (Buttimer, 1980, 111, Relph, 1976, 22

هویت خود باشند. این کشورها به دلیل کوشش‌هایشان در این زمینه، ثروت زیادی اندوخته‌اند اما همچنان فرانسوی، انگلیسی یا آلمانی باقی‌مانده‌اند. سوم اینکه، هویت امری خودآگاه نیست. به‌طور مثال، شاید بتوانیم درباره منطقی فرانسوی بودن سخن بگوییم اما مردم فرانسه سعی ندارند این منطقی را به دست آورند بلکه صرفاً تلاش می‌کنند معقول و منطقی باشند (توفیق و فروزان‌فر، ۱۴۰۱، ۹۸).

موضوع هویت شهری از منظر جامعه‌شناسی در محورهای مختلفی مورد بحث قرار گرفته است. فرهنگ‌گرایان شهری، شهر را کانون یادگیری اکتسابی، ارتباط، فردگرایی، نقش‌ها و روابط رسمی و غیرشخصی، تعقل و خردورزی و... می‌دانند. از طرفی در مکتب ساختارگرایی، شهرها و پدیده‌های شهری بخشی از یک جامعه وسیع‌تر محسوب می‌شوند و برای شناخت عمیق‌تر و منطقی‌تر مسائل شهری باید کل جامعه که شهر نیز بخشی از آن است، مورد بررسی قرار گیرد. در اندیشه تالکوت پارسونز^۱، روابط اجتماعی با عناصر فیزیکی گره‌خورده است. وی اعتقاد دارد تمام کنشگران در نظام اجتماعی، در کنار سایر چیزها، ارگانیزی فیزیکی‌اند که باید در فضای فیزیکی به یکدیگر مرتبط شوند (مهدیزاده‌طالشی و همکاران، ۱۳۹۸، ۱۱۹). هویت شهری از مفاهیم چندبعدی و بین‌رشته‌ای است که در دهه‌های اخیر مورد توجه روانشناسان، معماران و متخصصان و جامعه‌شناسان شهری قرار گرفته است (عباس‌زاده و همکاران، ۱۳۹۷، ۱۸۹). هویت شهری مفهومی چندوجهی است که جنبه‌های مختلف محیط شهری، میراث ساخته‌شده و محیط طبیعی را در برمی‌گیرد و با ویژگی‌های مهم شهرها نیز مرتبط است (Anastasiou et al., 2022, 18). هویت شهری، جنبه تشخیص یک شهر از شهر دیگر بوده و باعث حس تعلق مکانی ساکنان و مشارکت آن‌ها در توسعه شهر می‌شود، بنابراین هر یک از آثار تاریخی اعم از جغرافیایی و کالبدی شهر ریشه در تاریخ کهن دارد و حتی بدون توجه به مضامین و مفاهیمی که این آثار بیان می‌کنند و

² Charles Jencks

³ Michael David Rapaport

⁴ Harvey

⁵ Massey

⁶ Henri Lefebvre

¹ Talcott Parsons

داشت؛ در نتیجه، دلیل و قاعده‌ای برای پذیرش هنجارها^۳ و آرمان‌های^۴ آن‌ها نیز باقی نخواهد ماند؛ از این رو، با توجه هنجارها به اهمیت بسیار زیاد هویت، مطالعه درباره هویت فرد، گروه، شهر و جامعه ضرورت می‌یابد (صالحی زلانی و همکاران، ۱۳۹۸، ۱۱۹).

جدول ۱. مؤلفه‌های هویت‌ساز مکان (سخاوت‌دوست و البرزی، ۱۳۹۹، ۱۰۱)

اندیشمند	عامل هویت‌ساز
استیل	تاریخ، تخیل، راز و رمز، لذت، شگفتی، امنیت، شور و سرزندگی و خاطره
رلف	عوامل مشخص طبیعی و نمود ظاهری آن، فعالیت‌های مشاهده‌پذیر و کارکردها، مفاهیم یا نمادها، تجارب، روابط بین جامعه، عقاید و ارزش‌ها
نوربرگ- شولتز	تأثیرگذاری رویدادها و حوادث در بررسی هویت مکان، شکل‌ها، رنگ‌ها و بافت‌ها
راپاپورت	خاطره‌انگیزی، تعلق، وابستگی
لینچ	منحصربه‌فرد بودن از سایر مکان‌ها
اپلیارد	حس تعلق به‌صورت فردی و جمعی نسبت به بخشی از محیط شهر
پرتوی	تصاویر ذهنی و خاطرات افراد
پاکزاد	ارزش‌گذاری در رابطه با اندوخته‌های ذهنی فرد از تجارب مستقیم تا فرهنگ و سنت

در این راستا، در رابطه با موضوع پژوهش، تحقیقاتی در داخل و خارج از کشور صورت گرفته است: دوان^۵ و همکاران (۲۰۲۲)، در بررسی ادبیات مطالعات هویت فضایی شهری چین، سه پارادایم پژوهشی منظر، فرهنگ و اقتصاد را مهم ارزیابی کرده‌اند. نتایج تحقیق آناستاسیو^۶ و همکاران (۲۰۲۲)، نشان می‌دهد که هویت شهری، به‌عنوان یک اصطلاح ناشناخته برای عموم، مفاهیم تاریخ و فرهنگ، محیط شهری، رفتار اجتماعی و زندگی روزمره را در برمی‌گیرد و تحت تأثیر عوامل اجتماعی و اقتصادی است. درک هویت شهر با جنسیت، سن و وضعیت خانوادگی و همچنین نحوه گذراندن اوقات فراغت مردم مرتبط است. آلدیانتو^۷ و همکاران (۲۰۱۹)، در پژوهشی بیان می‌کنند

«وابستگی به مکان» (Stokols, 2013, 403). (به نقل از Lalli, 1988, 304).

هویت یک بعد مهم از زندگی اجتماعی و فرهنگی را تشکیل می‌دهد که فراتر از ظاهر فیزیکی مکان است (Kaymaz, 2013, 20). در واقع، استدلال می‌شود که ساختار فیزیکی فضای شهری با ویژگی‌های اجتماعی- فرهنگی آن و همچنین با فرآیندهای سیاسی و ساختار اقتصادی آن همسواست (Baris et al., 2009).

لینچ (۱۹۸۱) هویت را این‌گونه تعریف می‌کند، «میزانی که شخص می‌تواند مکانی را به‌عنوان متمایز از مکان‌های دیگر تشخیص دهد یا به یاد آورد» و به «هویت» معنای «فردیت یا یگانگی» نسبت می‌دهد (لینچ، ۱۹۶۰). لینچ^۱ (۱۹۶۰) با تأکید بر محیط فیزیکی، «تصویرپذیری» یک شهر را مطالعه می‌کند، یعنی کیفیتی که می‌تواند تصویری قوی را در ناظر برانگیزد. چنین شهری «به‌خوبی شکل گرفته، متمایز، قابل توجه» و «در طول زمان دستگیر می‌شود» (لینچ، ۱۹۶۰، ۱۰). البته برخی دیگر از پژوهشگران مانند لینچ عناصر هویتی محیط شهری و طراحی شهر را به معماری، ظاهر ساختمان‌ها و تراکم ساختمان و فضای عمومی مرتبط می‌کنند (Baris et al, 2009, 724, Oktay, 2002, 261, Sıramkaya, 2019, 7). ولف^۲ نیز اعتقاد دارد هویت در محیط نتیجه ارتباطات متقابل سه جزء ترکیب ظاهری و کالبدی نماها (سمبل‌ها) در محیط - عملکردها و فعالیت‌های قابل مشاهده در محیط مفاهیم نمادها در محیط هست. وی اعتقاد دارد اگر خیابان‌های شهرها با فعالیت‌های پیچیده‌تری اختصاص یابند شهرها امن‌تر، قابل زندگی‌تر و پرجاذبه‌تر خواهند بود (لطیفی و همکاران، ۱۳۹۴، ۳۰).

مطابق پژوهش‌های مختلف، زمانی که افراد از هویت خود، گروه، محل زندگی و جامعه و کشورشان آگاه نباشند، احساس تعلق نیز به آن‌ها نخواهند

³ Norms

⁴ Ideals

⁵ Duan

⁶ Anastasiou

⁷ Aldianto

¹ David Keith Lynch

² Wolfe

شهری در ابعاد کالبدی و ادراکی گردیده و مهم‌ترین صدمات آن کاهش امنیت، محو تصویر ذهنی چشم‌اندازها و هسته سنتی تاریخی مرکز شهر و کاهش انسجام اجتماعی شهر بوده است. نتیجه این روند، ساری را از شهر اجتماعی پیاده مدار به یک شهر پراکنده خودرو پسند مبدل نموده است. خلیلی و دهقانی (۱۳۹۹)، به سنجش و تحلیل فضایی هویت شهری در مقیاس نواحی شهر جدید هشتگرد پرداختند. نتایج پژوهش نشان می‌دهد که ۱۲ عامل در مجموع در حدود ۶۰٪ موضوع هویت‌بخش شهر جدید هشتگرد را تبیین می‌کنند. مهم‌ترین این عوامل، عامل «خاطره‌انگیزی و احساس وابستگی به مکان» با تبیین حدود ۸ درصد است. همچنین ناحیه ۴۵ از نواحی مسکن مهر و ناحیه ۴۱ از نواحی با سابقه در شهر به ترتیب، بدترین و بهترین وضعیت مطلوبیت هویتی را در میان نواحی شهر جدید هشتگرد دارند.

نتایج تحقیق حسین آبادی و همکاران (۱۳۹۸)، بیانگر این است که مدت اقامت در محله، مالکیت مسکن، تعاملات اجتماعی و احساس امنیت بر هویت مکانی شهروندان سبزواری تأثیرگذار است. قائد رحمتی و نجاتی (۱۳۹۸)، به بررسی تغییرات هویت شهری میدان امام خمینی تهران پرداختند. با توجه به نتایج، مؤلفه‌هایی همچون تغییر جریان‌های سیاسی، اجتماعی و مذهبی، از بین رفتن مرکزیت میدان، تردد بیش‌ازحد خودروها، از بین رفتن زیبایی‌های شهرسازی و معماری گذشته و همچنین جلوگیری از حضور عموم شهروندان باعث تبدیل میدان امام خمینی به فلکه و نابودی بخشی از هویت شهر شده است.

عباس‌زاده و همکاران (۱۳۹۷)، به سنجش اعتبار و پایایی مقیاس سازه هویت شهری شهر تبریز پرداختند. طبق یافته‌های تحقیق می‌توان گفت که مقیاس ساخته‌شده هویت شهری ابزاری مناسب برای اندازه‌گیری این مفهوم در متن جامعه شهری شهر تبریز است. نتایج تحلیل پدیدار شناختی تجربه حس مکان و مقاومت چهار مشارکت‌کننده (مالک) در منطقه آبکوه شهر مشهد در تحقیق یوسفی و همکاران (۱۳۹۲)، نشان می‌دهد که سابقه سکونت طولانی در محل،

که نام تجاری شهر فقط تصویری از شهر نیست، بلکه هویتی است که نشانگر شخصیت آن شهر است. هنگامی که نام تجاری با بازاریابی و تبلیغات شهر مرتبط است، تصویر شهر (که همان هویت شهر است) حاکی از قدرت و غرور شهر است. نویکوا^۱ و همکاران (۲۰۱۸)، در تحقیقی باهدف تعیین نقش هویت منطقه در ارائه جاذبه‌های گردشگری، بیان می‌کنند که نخستین نقش هویت شهر استفاده در نام تجاری شهر برای خلق تصویر مقصد مطلوب و معرفی منحصر به فرد بودن منطقه‌ای خاص و رقابت‌پذیر است که افزایش جذابیت شهر برای گردشگران را در پی دارد.

وانگ و چن^۲ (۲۰۱۵)، تحقیقی با عنوان نفوذ هویت مکان در تأثیرات گردشگری درک شده منتشر کرده‌اند. یافته‌ها نشان می‌دهد که هویت مکان، بر نگرش‌های ساکنان بر اثرات منفی و مثبت گردشگری تأثیر می‌گذارد.

تیموری و همکاران (۱۴۰۱)، به تبیین نقش مؤلفه‌های هویت‌بخش در پایداری محله‌های بافت قدیم و جدید مناطق ۳ و ۷ شهر اصفهان پرداختند. نتایج حاصل از تحقیق نشان داد که بین مؤلفه‌های مکانی (انسانی، طبیعی) هویت و پایداری بافت قدیم و جدید محله‌های منتخب مناطق ۳ و ۷ ارتباط مثبت محلات مناطق ۳ و ۷ شهر اصفهان دارد.

عبدالله زاده فرد و همکاران (۱۴۰۰)، به تأثیر هویت شهری در گذرهای تاریخی با رویکرد پیاده محوری گذر کوچه اتابکان پرداختند. با توجه به نتایج می‌توان گفت که بین معیارهای هویت شهری و گسترش پیاده‌محوری رابطه معنی‌دار وجود دارد و بر اساس تحلیل واریانس بین سه متغیر پیاده محوری، هویت شهری و بافت‌های تاریخی رابطه معنادار وجود دارد.

شعبانی و همکاران (۱۳۹۹)، به زوال هویت در روند تغییر و گسترش پراکنده‌روئی شهری پرداختند. نتایج نشان می‌دهد گسترش و پراکنده‌رویی شهر منجر به زوال هویت

¹ Novikova

² Wang and Chen

مسائل و معیارهای مرتبط با موضوع تحقیق را شناسایی کنیم. بدین صورت، با توجه به پژوهش‌های اشاره شده در این بخش که در زمینه تحقیق حاضر انجام گرفته، می‌توان این گونه بیان کرد، پژوهش‌های مشترک در حوزه مطالعاتی هویت شهری و با معیارهای خاطره‌انگیزی و احساس وابستگی به مکان، کیفیت فضای شهری، روابط و پیوندهای اجتماعی، اعتماد و آرامش، عملکرد مدیریت شهری، نماها و نمادها و مالکیت تعداد محدودی است و در این زمینه، در کشور و به‌ویژه در شهر شیراز خلأ مطالعاتی نسبتاً زیادی وجود دارد. در نتیجه، مبنای برنامه‌ریزی و اقدام عملی قرار دادن چنین پژوهش‌هایی نمی‌تواند احتمال ارتقای کیفیت هویت شهری را آن گونه که مردم ساکن در این شهر انتظار دارند، محقق سازد. (جدول شماره ۱).

در نهایت اینکه؛ با توجه به اینکه، شهر شیراز یکی از کلان‌شهرهای مهم کشور به لحاظ بافت جمعیتی و تنوع بافت سکونتی هست، به نظر می‌رسد ضروری است تا تحقیقات سازمان‌یافته‌ای بر روی موضوع حاضر در این شهر صورت پذیرد. از این رو، پژوهش حاضر در این زمینه‌ها دارای نوآوری هست. همچنین، موضوع حاضر به لحاظ موضوع، روش و محتوا با تحقیقات پیشین متفاوت است.

۳- روش تحقیق

نوع تحقیق، کاربردی - توسعه‌ای و بر اساس ماهیت و روش می‌توان آن را از سنخ تحقیقات توصیفی- تحلیلی دانست. شیوه جمع‌آوری اطلاعات و داده‌ها، کتابخانه‌ای و میدانی هست. جامعه آماری پژوهش، منطقه هشت شهر شیراز (شامل محلات، بازار مرغ، درب شازده، سردزک و سنگ سیاه) هست. روش انتخاب نمونه‌ها در این تحقیق، تصادفی ساده و همچنین، از طریق فرمول کوکران حجم نمونه برآورد گردید و تعداد ۳۴۲ پرسشنامه تنظیم و تکمیل گردید. تجزیه و تحلیل داده‌های این مطالعه در دو سطح آمار توصیفی و استنباطی صورت گرفته است. از نرم‌افزار اس پی اس اس^۱ برای تجزیه و تحلیل اطلاعات و از نرم‌افزار سیستم

وجود خاطرات و تجارب ذهنی متعدد از مکان زندگی، روابط نزدیک اجتماعی با همسایگان و هم‌محلگی‌ها، آداب و سنن پابرجا در محل زندگی، حضور مداوم در محل و رضایت از الگوی سنتی مسکن، نارضایتی از عملکرد کالبدی شهرداری در محل از مهم‌ترین واحدهای معنایی نهفته در این تجارب هستند که از یک سو دلالت بر تعلق کالبدی آن‌ها و از سوی دیگر دلالت بر تعلق اجتماعی به مکان زندگی آنان دارد.

رهنما و رزاقیان (۱۳۹۰)، به نقش آمایش شهری در هویت‌یابی فضایی کالبدی محور بلوار پیروزی مشهد پرداختند. نتایج نشان داد که محور بلوار پیروزی باینکه شامل طرح تفصیلی بوده در محله رضا شهر با کاربری مسکونی و تراکم کم، با مساحت قطعات ۵۰۰ متر به بالا، هم‌اکنون در وضعیت بسیار متفاوتی قرار دارد. نوفل و همکاران (۱۳۸۸)، به بررسی و ارزیابی شاخص‌های مؤثر در هویت شهری پرداختند. نتایج نشان می‌دهد که برنامه ریزان شهری به جدیت با مدون ساختن قوانین تلاش بر اجرای نظر خود را بر پیکر ساخته شده شهر داشته و از طرف دیگر شهروندان نیز تأکید بر رهنمونی فیزیک شهر بر اساس شناخت خود از هویت شهری دارند. این امر دشواری‌های متعددی در پیشرفت تدریجی و مداوم شکل‌گیری کالبد شهرها ایجاد کرده و به صورت عملی شکاف‌های بزرگی در وضع موجود با وضع مطلوب پدید آورده است.

آنچه مشخص است تاکنون مطالعه جامعی برای مؤلفه‌های مؤثر بر هویت محله‌های شهری شیراز انجام نشده و این امر می‌تواند ناشی از عدم وجود ابعاد و شاخص‌های استاندارد باشد که بر اساس آن کیفیت هویت شهری مورد تحلیل و ارزیابی قرار داد. نتایج این پژوهش با وجود مشابهت‌هایی که با پژوهش‌های دیگر در ابعاد گوناگون موضوع دارد، دارای وجوه متمایزکننده‌ای است که در تحقیقات دیگران بررسی نشده است. این موضوع می‌تواند از جمله نقاط قوت و جزء نوآوری‌های تحقیق تلقی شود. پژوهش‌های پیشین در راستای رسیدن به اهداف پژوهش حاضر یاری کرده‌اند تا بتوانیم به خوبی

^۱ SPSS

در این راستا، روایی ابزار تحقیق به روش روایی محتوا و صوری با استفاده از نظرات اساتید دانشگاه و نیز صاحب‌نظران در زمینه هویت و برنامه‌ریزی شهری مورد تأیید قرار گرفت. به‌منظور سنجش پایایی پرسشنامه با استفاده از یک نمونه اولیه شامل ۳۰ پرسشنامه، پیش‌آزمونی انجام شد و میزان ضریب اعتماد محاسبه‌شده با روش آلفای کرونباخ برای کل سؤالات پرسشنامه، ۰/۸۶۱ به دست آمد که بیانگر قابلیت اعتماد و پایایی مناسب ابزار تحقیق است. منطقه هشت شهر شیراز به‌عنوان منطقه تاریخی و فرهنگی با وسعت ۳۷۸ هکتار بخشی از محدوده مرکزی شهر شیراز را شامل می‌شود که دارای جمعیتی معادل ۴۸۱۹۵ نفر است (ابراهیم‌زاده و همکاران، ۱۳۹۸، ۶-۵). بافت تاریخی با ظواهر و شایستگی‌های برتر فرهنگی، بخشی از هویت اجتماعی و شناسنامه ملی هر ملت و سرزمینی به‌حساب می‌آید. این کالبد همچون یادبودی از گذشته و دیرینه جمعی، باید به‌مانند مخزنی گران‌بها و به‌صورت سرمایه‌ای فرهنگی، نگاه داشته شود. به‌عبارت‌دیگر، بافت تاریخی دارایی و ودیعه‌ای پرارزش است که محتاج توجه و تأکید مخصوص می‌باشد (عبدالله‌زاده‌فرد و همکاران، ۱۴۰۰، ۱۵۷). محلات مورد‌پژوهش شامل بازار مرغ، درب شازده، سردزک و سنگ سیاه است (شکل شماره ۱).

برای سنجش و ارزیابی وضعیت هویت شهری در منطقه ۸ شهر شیراز از آزمون تی تک نمونه‌ای^۲ استفاده شد. این آزمون برای آزمون فرض پیرامون یک میانگین از یک جامعه استفاده می‌شود. به‌منظور ارزیابی و بررسی تفاوت هویت شهری و شاخص‌های آن در بین محلات منطقه ۸ شهر شیراز، با توجه به اینکه مقایسه گروه‌های مختلف در جامعه نمونه مدنظر بوده و نمونه مورد‌مطالعه به‌صورت پیش-آزمون و پس‌آزمون نبوده و همچنین فاقد متغیر مخدوش‌کننده می‌باشد از تحلیل تجزیه واریانس یک‌طرفه^۳، استفاده شد. لازم به ذکر است از این آزمون برای سنجش تفاوت در بیش از سه گروه استفاده می‌شود. در آنالیز واریانس یک‌طرفه در صورت رد فرض صفر (تفاوت

اطلاعات جغرافیایی^۱ جهت ترسیم نقشه محدوده مورد‌مطالعه استفاده شد. برای تجزیه و تحلیل و شناخت شاخص‌های هویت شهر منطقه هشت شیراز، هفت شاخص شامل خاطره‌انگیزی و احساس وابستگی به مکان، کیفیت فضای شهری، روابط و پیوندهای اجتماعی، اعتماد و آرامش، مالکیت، عملکرد مدیریت شهری و نمادها و نماها در نظر گرفته شد که هرکدام گویه‌هایی دارند که هویت منطقه هشت متناسب با آن‌ها شناسایی و بررسی شده است (جدول شماره ۲).

جدول ۲. شاخص‌های هفتگانه تحقیق و گویه‌ها (خلیلی و

دهقانی، ۱۳۹۹؛ اقبالی، ۱۳۹۵؛ نوفل، ۱۳۸۸؛ سالاری پور، ۱۳۹۶، وحید، ۱۳۹۱؛ رضوانی، ۱۳۹۶؛ امیرکافی، ۱۳۹۰؛ زنگنه، ۱۳۹۳؛ جهانی، ۱۳۹۲؛ مظلومی، ۱۳۸۹؛ سجاذزاده، ۱۳۹۲؛ بدیعی، ۱۳۸۸؛ ژرفینپور، ۱۳۹۹؛ یوسفی، ۱۳۹۳)

شاخص	گویه‌ها
خاطره‌انگیزی و احساس وابستگی به مکان	مباهات و افتخار به زندگی در مکان
	خو گرفتن و انس گرفتن به مکان
	خاطره‌انگیزی بودن مکان
	وابستگی معاشی به مکان
کیفیت فضای شهری	مناسب بودن مکان با شیوه‌ی زندگی فرد
	تعداد و کیفیت فضاهای عمومی
	امکانات و مبلمان فضاهای شهری
روابط و پیوندهای اجتماعی	تعداد و کیفیت مانک‌ها و فضاهای سبز
	کیفیت و تنوع رنگ منظر شهری
	شناخت متقابل ساکنان از یکدیگر
اعتماد و آرامش عمومی	حفظ و تقویت پاتوق‌ها و محل‌های گردهمایی
	وجود پیوندهای اجتماعی قوی درون محله
	تمایل به سکونت بلندمدت در شهر و محله
عملکرد مدیریت شهری	احساس امنیت در محله
	احساس آرامش و امنیت در محله
	سرزندگی و ریسک‌پذیری
نماها و نمادها	امنیت زنان و کودکان
	رضایتمندی از عملکرد شهرداری
	کیفیت مسیرهای پیاده
مالکیت	وجود سمبل‌ها، نمادها و نشانه‌ها
	مطلوبیت نمای ساختمان‌ها
	خانوارهای مالک محل اقامت خود
	تعداد خانه‌های خالی از سکنه
	دسترسی به تسهیلات و امکانات لازم در محله

^۲ One Sample T-Test

^۳ ANOVA

^۱ GIS

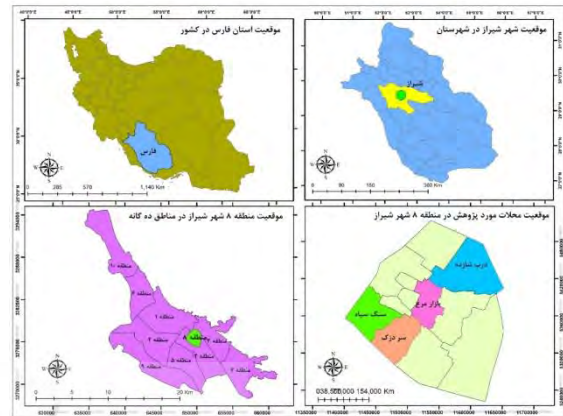
شاخص‌های هویت شهری در سطح متوسط یا نرمال (۳) مورد آزمون قرار گرفت. نتایج به‌دست‌آمده از (جدول ۲) بیانگر این بود که وضعیت هویت شهری در منطقه ۸ شهر شیراز در سطح کمتر از متوسط قرار دارد، در این خصوص میزان آماره t با درجه آزادی ۳۴۱ برای بعد هویت شهری برابر $۲۶/۵۳ -$ در سطح اطمینان یا معناداری $p \leq ۰/۰۱$ به دست آمد. بررسی و سنجش شاخص‌های هویت شهری در منطقه ۸ شیراز نیز بیانگر این بود که وضعیت شاخص مالکیت با میزان آماره t برابر $۰/۵۱$ با سطح اطمینان $۰/۶۵۲$ ، در سطح متوسط یا نرمال قرار داشته و شاخص‌های خاطره‌انگیزی و احساس وابستگی به مکان (آماره t ، $۱۶/۰۶ -$)، کیفیت فضای شهری (آماره t ، $۳۲/۸۴ -$)، روابط و پیوندهای اجتماعی (آماره t ، $۲۰/۰۹ -$)، اعتماد و آرامش (آماره t ، $۲۲/۷۶ -$)، عملکرد مدیریت شهری (آماره t ، $۸/۷۹ -$) و نماها و نمادها (آماره t ، $۲/۹۷ -$) در نمونه مورد مطالعه در وضعیت کمتر از سطح متوسط قرار داشت، نتایج آزمون برای شاخص‌های ذکر شده با درجه آزادی ۳۴۱ و در سطح اطمینان $p \leq ۰/۰۱$ به دست آمد، بنابراین بر اساس نتایج به‌دست‌آمده و ارزیابی و سنجش هویت شهری در حالت کلی می‌توان چنین استنباط کرد که وضعیت هویت شهری در منطقه ۸ شهر شیراز، کمتر از سطح متوسط قرار دارد (جدول شماره ۳).

جدول ۳. سنجش و ارزیابی هویت شهری بر اساس آزمون تی تک نمونه‌ای

وضعیت	سطح متوسط Test value = 3				
	میانگین	انحراف	ت	پ	وضعیت
کمتر از متوسط	۰/۰۰۰	۱۶/۰۶	۳۴۱	۰/۶۴	خاطره‌انگیزی و احساس وابستگی به مکان
	۰/۰۰۰	۳/۸۴	۳۴۱	۰/۵۳	کیفیت فضای شهری
	۰/۰۰۰	۲۰/۰۹	۳۴۱	۰/۷۲	روابط و پیوندهای اجتماعی
	۰/۰۰۰	۲۲/۷۶	۳۴۱	۰/۵۹	اعتماد و آرامش

معنادار است) ما می‌توانیم برای تشخیص تفاوت درون گروه-ها از آزمون‌های تعقیبی^۱ مانند توکی^۲ و جیمز - هوئل^۳ استفاده کنیم. در واقع ببینیم این تفاوت در بین کدام یک از گروه‌ها وجود دارد.

شکل ۱. موقعیت محدود مورد مطالعه



۴- بحث و یافته‌های پژوهش

توصیف آماری ویژگی‌های نمونه از لحاظ جنس، تأهل و سن نشان داد که مردان به میزان ۱۷۹ نفر (۵۲/۳ درصد) و زنان ۱۶۳ نفر (۴۷/۷ درصد) بودند. میزان ۶۴/۶ درصد از آنان متأهل و هم‌چنین، میزان ۳۷/۴ درصد از مشارکت‌کنندگان در گروه سنی ۳۶ تا ۴۵ سال با بیشترین فراوانی بودند. بررسی میانگین توصیفی شاخص‌ها و ابعاد پژوهش بیانگر این بود که میانگین شاخص‌های پژوهش در بازه عددی ۲/۰۶ الی ۳/۰۲ قرار دارد. در این خصوص شاخص مالکیت با میانگین ۳/۰۳ دارای بیشترین و میانگین شاخص کیفیت فضای شهری با میزان ۲/۰۶ کمترین بود، میانگین بعد هویت شهری در حالت کلی، برابر ۲/۴۵ با انحراف استاندارد ۰/۳۸ به دست آمد.

برای سنجش و ارزیابی وضعیت شاخص‌های هویت شهری در منطقه ۸ شهر شیراز از آزمون تی تک‌نمونه‌ای استفاده شد. آزمون فوق در سطح اطمینان ۹۹٪ انجام شد. در این رابطه با توجه به ۵ طیفی بودن گویه‌ها، وضعیت

¹ Post Hoc
² Tukey
³ Games-Howell

شاخص	آماره لون	درجه آزادی	درجه آزادی بین گروه	سطح معناداری
نماها و نمادها	۲/۳۲	۳	۳۳۸	۰/۰۷۵
مالکیت	۳/۲۲	۳	۳۳۸	۰/۰۵۹
هویت شهری	۳۳/۷۱	۳	۳۳۸	۰/۰۰۰

(جدول ۵) میانگین ابعاد پژوهش را در چهار محله مورد بررسی از منطقه ۸ شهر شیراز به صورت تفکیکی نمایش می‌دهد. بیشترین میانگین به دست آمده در خصوص بعد مالکیت برای محله درب شازده برابر ۳/۳۵ و سپس برای شاخص نماها و نمادها به میزان ۳/۲۳ برای محله سردزک به دست آمد. هم‌چنین کمترین میانگین برابر ۱/۷۱ برای شاخص کیفیت فضای شهری در محله سنگ سیاه به دست آمد (جدول ۵).

جدول ۵. آمار توصیفی شاخص‌های هویت شهری در محله‌های چهارگانه منطقه ۸ شیراز

شاخص‌ها	میانگین شاخص‌ها در محله‌ها		
	بازار مرغ	درب شازده	سنگ سیاه سردزک
خاطره‌انگیزی و احساس وابستگی به مکان	۲/۱۳	۲/۳۶	۲/۸۱
کیفیت فضای شهری	۱/۹۹	۲/۱۳	۲/۲۴
روابط و پیوندهای اجتماعی	۲/۲۴	۲/۴۱	۱/۸۸
اعتماد و آرامش	۱/۹۱	۲/۳۲	۲/۵۸
عملکرد مدیریت شهری	۲/۳۶	۲/۵۹	۳/۰۶
نماها و نمادها	۲/۶۹	۲/۸۷	۳/۲۳
مالکیت	۲/۶۵	۳/۳۵	۳/۰۴
هویت شهری	۲/۲۳	۲/۵۲	۲/۶۶
تعداد نمونه	۵۶	۶۴	۸۰

برای ارزیابی کیفیت شهری و شاخص‌های آن بر اساس محله‌های منطقه ۸ شهر شیراز، آزمون آنالیز واریانس در سطح اطمینان ۹۵ درصد انجام شد. نتایج آزمون واریانس برای ابعاد و شاخص‌های پژوهش در سطح معناداری یا اطمینان $p < 0/01$ به دست آمد. بر اساس نتایج مشخص شد

وضعیت	سطح متوسط Test value = 3					شاخص
	سطح معناداری	آماره t	درجه آزادی	تفاوت معیار	میانگین	
عملکرد مدیریت شهری	۰/۰۰۰	-۸/۷۹	۳۴۱	۰/۷۳	-۰/۳۵	هویت شهری
نماها و نمادها	۰/۰۰۳	-۲/۹۷	۳۴۱	۰/۸۷	-۰/۱۴	مالکیت
متوسط یا نرمال	۰/۶۱۲	۰/۵۱	۳۴۱	۰/۷۴	۰/۰۲	هویت شهری
کمتر از متوسط	۰/۰۰۰	-۲۶/۵۳	۳۴۱	۰/۳۸	-۰/۵۵	

در (جدول ۴) آزمون بررسی واریانس‌ها در بین گروه‌های پژوهش برای ارزیابی و بررسی تفاوت هویت شهری و شاخص‌های آن در بین محلات منطقه ۸ شهر شیراز، انجام شده است. با توجه به مقدار $p > 0/05$ پذیرفته است از آزمون واریانس‌ها برای شاخص‌های اعتماد و آرامش، نماها و نمادها و مالکیت در سطح $p \geq 0/05$ پذیرفته است از آزمون تعقیبی توکی استفاده شده و برای شاخص‌های خاطره‌انگیزی و احساس وابستگی به مکان، کیفیت فضای شهری، روابط و پیوندهای اجتماعی، عملکرد مدیریت شهری و هویت شهری در حالت کلی با توجه به رعایت نشدن فرض برابری واریانس‌ها از آزمون تعقیبی جیمز هوئل استفاده شد (جدول ۴).

جدول ۴. آزمون برابری واریانس‌ها در رابطه با شاخص‌های پژوهش

شاخص	آماره لون	درجه آزادی	درجه آزادی بین گروه	سطح معناداری
خاطره‌انگیزی و احساس وابستگی به مکان	۱۰/۲۹	۳	۳۳۸	۰/۰۰۰
کیفیت فضای شهری	۹/۵	۳	۳۳۸	۰/۰۰۰
روابط و پیوندهای اجتماعی	۲۱/۷۴	۳	۳۳۸	۰/۰۰۰
اعتماد و آرامش	۱/۱۶	۳	۳۳۸	۰/۳۲۳
عملکرد مدیریت شهری	۶/۵۴	۳	۳۳۸	۰/۰۰۰

که محله‌های منطقه ۸ شهر شیراز بر اساس کیفیت شهری دارای تفاوت معنادار با یکدیگر هستند (جدول ۶).

جدول ۶. نتایج آزمون واریانس در خصوص ارزیابی کیفیت شهری در محله‌های منطقه ۸ شهر شیراز

سطح معناداری	آماره f	میانگین مربعات خطا	مجموع مربعات خطا	درجه آزادی	نوع	
۰/۰۰۰	۳۹/۵۴	۱۲/۴۳	۳۷/۲۸	۳	بین گروه‌ها	خاطره‌انگیزی و احساس وابستگی به مکان
		۰/۳۱	۱۰۶/۲۶	۳۸	داخل گروه‌ها	
			۱۴۳/۵۵	۳۴۱	مجموع	
۰/۰۰۰	۲۰/۷۴	۴/۹۸	۱۴/۹۴	۳	بین گروه‌ها	کیفیت فضای شهری
		۰/۲۴	۸۱/۱۹	۳۸	داخل گروه‌ها	
			۹۶/۱۳	۳۴۱	مجموع	
۰/۰۰۰	۲۵/۸۲	۱۱/۰۲	۳۳/۰۶	۳	بین گروه‌ها	روابط و پیوندهای اجتماعی
		۰/۴۳	۱۴۴/۲۵	۳۸	داخل گروه‌ها	
			۱۷۷/۳۲	۳۴۱	مجموع	
۰/۰۰۰	۴۰/۰۵	۱۰/۶۲	۳۱/۸۵	۳	بین گروه‌ها	اعتماد و آرامش
		۰/۲۷	۸۹/۶۲	۳۸	داخل گروه‌ها	
			۱۲۱/۴۸	۳۴۱	مجموع	
۰/۰۰۰	۳۸/۷۲	۱۵/۴۱	۴۶/۲۱	۳	بین گروه‌ها	عملکرد مدیریت شهری
		۰/۳۹	۱۳۴/۵	۳۸	داخل گروه‌ها	
			۱۸۰/۷۲	۳۴۱	مجموع	
۰/۰۰۰	۲۳/۲۴	۱۴/۸۱	۴۴/۴۲	۳	بین گروه‌ها	نماها و نمادها
		۰/۶۴	۲۱۵/۳۳	۳۸	داخل گروه‌ها	
			۲۵۹/۷۶	۳۴۱	مجموع	
۰/۰۰۰	۹/۸۸	۵/۱	۱۵/۳۱	۳	بین گروه‌ها	مالکیت
		۰/۵۲	۱۷۴/۶۵	۳۸	داخل گروه‌ها	
			۱۸۹/۹۶	۳۴۱	مجموع	
۰/۰۰۰	۴۵/۹۵	۴/۷۹	۱۴/۳۷	۳	بین گروه‌ها	هویت شهری
		۰/۱	۳۵/۲۵	۳۸	داخل گروه‌ها	
			۴۹/۶۲	۳۴۱	مجموع	

سردزک با دیگر محله‌ها دارای تفاوت بوده و در سطحی بالاتر قرار دارد. محله درب شازده نسبت به محله سنگ سیاه دارای وضعیت مطلوب‌تر و تفاوت معنادار بود. بین محله بازار مرغ با محله‌های درب شازده و سنگ سیاه از لحاظ خاطره‌انگیزی و احساس وابستگی به مکان تفاوت معناداری وجود نداشت. لازم به ذکر است که منفی بودن اختلاف میانگین و کران بالا و پایین بیانگر تفاوت معنادار و نامطلوب و مثبت بودن آن‌ها بیانگر وضعیت مطلوب‌تر در هر محله با دیگر محله‌ها است (جدول ۷).

در این خصوص برای آگاهی دقیق‌تر و ارزیابی محله-های دارای تفاوت در ارتباط با هویت شهری و شاخص‌های آن از آزمون‌های Post hoc و بهره‌گیری از روش توکی و جیمز هوئل^۱ استفاده شد.

۴-۱- خاطره‌انگیزی و احساس وابستگی به مکان

نتایج آزمون جیمز هوئل برای ارزیابی و بررسی تفاوت بین محله‌های منطقه ۸ شهر شیراز از لحاظ شاخص خاطره‌انگیزی و احساس وابستگی به مکان بیانگر این امر بود که وضعیت خاطره‌انگیزی و احساس وابستگی به مکان در محله

¹ Games-Howell

جدول ۷. نتایج آزمون جیمز هوئلت از لحاظ شاخص
خاطره‌انگیزی و احساس وابستگی به مکان

محل	اختلاف میانگین	سطح معناداری	کران		
			پایین	بالا	
بازار مرغ	درب شازده	-۰/۲۳	۰/۲۲۸	-۰/۵۴	۰/۰۸
	سنگ سیاه	۰/۰۸	۰/۸۵۷	-۰/۱۹	۰/۳۶
	سردزک	-۰/۶۷	۰/۰۰۰	-۰/۹۶	-۰/۳۹
درب شازده	سنگ سیاه	۰/۳۱	۰/۰۰۱	۰/۱	۰/۵۲
	سردزک	-۰/۴۴	۰/۰۰۰	-۰/۶۶	-۰/۲۲
سنگ سیاه	سردزک	-۰/۷۶	۰/۰۰۰	-۰/۹۲	-۰/۵۹

محل	اختلاف میانگین	سطح معناداری	کران		
			پایین	بالا	
درب شازده	سردزک	-۰/۲۴	۰/۰۲۴	-۰/۴۷	-۰/۰۲
	سنگ سیاه	۰/۴۱	۰/۰۰۰	۰/۲	۰/۶۳
	سردزک	-۰/۱۱	۰/۵۵۴	-۰/۳۴	۰/۱۱
سنگ سیاه	سردزک	-۰/۵۳	۰/۰۰۰	-۰/۶۶	-۰/۳۹

روابط و پیوند اجتماعی، نتایج آزمون جیمز هوئلت برای ارزیابی و بررسی تفاوت بین محله‌های منطقه ۸ شهر شیراز از لحاظ شاخص روابط و پیوند اجتماعی بیانگر این امر بود که میزان روابط و پیوند اجتماعی در محله بازار مرغ نسبت به محله سنگ سیاه کمتر و دارای تفاوت معنادار بوده و نسبت به دیگر محله‌ها در سطح اطمینان ۹۵ درصد فاقد تفاوت معنادار بود. میزان روابط و پیوند اجتماعی در محله‌های درب شازده و سنگ سیاه نیز نسبت به محله سردزک بالاتر بود و بیانگر پیوندهای اجتماعی قوی درون‌محله‌ای در آنان است. بین محله بازار مرغ با محله‌های درب شازده و سردزک و محله درب شازده با محله سنگ سیاه از لحاظ روابط و پیوند اجتماعی تفاوت معناداری وجود نداشت. لازم به ذکر است که منفی بودن اختلاف میانگین و کران بالا و پایین بیانگر تفاوت معنادار و نامطلوب و مثبت بودن آن‌ها بیانگر وضعیت مطلوب‌تر در هر محله با دیگر محله‌ها است (جدول ۹).

جدول ۹. نتایج آزمون جیمز هوئلت از لحاظ شاخص روابط و پیوند اجتماعی

محل	اختلاف میانگین	سطح معناداری	کران		
			پایین	بالا	
بازار مرغ	درب شازده	-۰/۱۷	۰/۷۲۷	-۰/۶۱	۰/۲۶
	سنگ سیاه	-۰/۳۹	۰/۰۴	-۰/۷۷	-۰/۰۱
	سردزک	۰/۳۶	۰/۰۵۴	-۰/۰۱	۰/۷۳
درب شازده	سنگ سیاه	-۰/۲۲	۰/۱۹۸	-۰/۵۱	۰/۰۶
	سردزک	۰/۵۳	۰/۰۰۰	۰/۲۶	۰/۸۱
سنگ سیاه	سردزک	۰/۷۵	۰/۰۰۰	۰/۵۸	۰/۹۳

کیفیت فضای شهری، نتایج آزمون جیمز هوئلت برای ارزیابی و بررسی تفاوت بین محله‌های منطقه ۸ شهر شیراز از لحاظ شاخص کیفیت فضای شهری بیانگر این امر بود که وضعیت کیفیت فضای شهری در محله بازار مرغ با محله‌های سنگ سیاه و سردزک دارای تفاوت معنادار بوده و نسبت به محله سنگ سیاه در سطحی بالاتر و در مقایسه با محله سردزک در وضعیت نامطلوب‌تر قرار دارد. محله درب شازده نسبت به محله سنگ سیاه دارای وضعیت مطلوب‌تر و تفاوت معنادار بود. محله سنگ سیاه نیز نسبت به محله سردزک در وضعیت نامطلوب‌تری قرار داشت. بین محله بازار مرغ با محله درب شازده، سردزک به محله درب شازده از لحاظ کیفیت فضای شهری تفاوت معناداری وجود نداشت. لازم به ذکر است که منفی بودن اختلاف میانگین و کران بالا و پایین بیانگر تفاوت معنادار و نامطلوب و مثبت بودن آن‌ها بیانگر وضعیت مطلوب‌تر در هر محله با دیگر محله‌ها است (جدول ۸).

جدول ۸. نتایج آزمون جیمز هوئلت از لحاظ شاخص کیفیت فضای شهری

محل	اختلاف میانگین	سطح معناداری	کران		
			پایین	بالا	
بازار مرغ	درب شازده	-۰/۱۳	۰/۶۰۰	-۰/۴۱	۰/۱۴
	سنگ سیاه	۰/۲۸	۰/۰۰۵	۰/۰۶	۰/۵

اختلاف میانگین و کران بالا و پایین بیانگر تفاوت معنادار و نامطلوب و مثبت بودن آن‌ها بیانگر وضعیت مطلوب‌تر در هر محله با دیگر محله‌ها است (جدول ۱۱).

جدول ۱۱. نتایج آزمون جیمز هوئل از لحاظ شاخص عملکرد مدیریت شهری

محله	اختلاف میانگین	سطح معناداری	کران		
			پایین	بالا	
بازار مرغ	درب شازده	۰/۲۳	۰/۳۰۶	-۰/۵۷	۰/۱۱
	سنگ سیاه	۰/۱۷	۰/۴۷۵	-۰/۱۴	۰/۵۱
	سردزک	-۰/۶۹	۰/۰۰۰	-۱/۰۲	-۰/۳۷
درب شازده	سنگ سیاه	۰/۴۱	۰/۰۰۰	۰/۱۸	۰/۶۳
	سردزک	-۰/۴۷	۰/۰۰۰	-۰/۶۹	-۰/۲۳
سنگ سیاه	سردزک	-۰/۸۸	۰/۰۰۰	-۱/۰۷	-۰/۶۸

نماها و نمادها، نتایج آزمون توکی برای ارزیابی و بررسی تفاوت بین محله‌های منطقه ۸ شیراز از لحاظ شاخص نماها و نمادها بیانگر این امر بود که ارزیابی نماها و نمادها در محله سردزک نسبت به محله‌های بازار مرغ، سنگ سیاه و درب شازده در وضعیت مطلوب‌تری قرار داشته و دارای تفاوت معنادار است. محله درب شازده نیز نسبت به محله سنگ سیاه در وضعیت بهتری از لحاظ نماها و نمادها قرار دارد. در این خصوص محله بازار مرغ نسبت به محله سنگ سیاه در وضعیت مطلوب‌تری قرار دارد. بین محله بازار مرغ با محله درب شازده از منظر نماها و نمادها تفاوت معناداری وجود نداشت. لازم به ذکر است که منفی بودن اختلاف میانگین و کران بالا و پایین بیانگر تفاوت معنادار و نامطلوب و مثبت بودن آن‌ها بیانگر وضعیت مطلوب‌تر در هر محله با دیگر محله‌ها است (جدول ۱۲).

اعتماد و آرامش، نتایج آزمون توکی برای ارزیابی و بررسی تفاوت بین محله‌های منطقه ۸ شیراز از لحاظ شاخص اعتماد و آرامش بیانگر این امر بود که میزان اعتماد و آرامش در محله سردزک نسبت به محله‌های بازار مرغ، سنگ سیاه و درب شازده در وضعیت مطلوب‌تری قرار داشته دارای تفاوت معنادار است. محله درب شازده نیز نسبت به محله‌های سنگ سیاه و بازار مرغ در وضعیت بهتری از لحاظ اعتماد و آرامش قرار دارد. بین محله بازار مرغ با محله سنگ سیاه از منظر اعتماد و آرامش تفاوت معناداری وجود نداشت. لازم به ذکر است که منفی بودن اختلاف میانگین و کران بالا و پایین بیانگر تفاوت معنادار و نامطلوب و مثبت بودن آن‌ها بیانگر وضعیت مطلوب‌تر در هر محله با دیگر محله‌ها است (جدول ۱۰).

جدول ۱۰. نتایج آزمون توکی از لحاظ شاخص اعتماد و آرامش

محله	اختلاف میانگین	P-سطح معناداری	کران		
			پایین	بالا	
بازار مرغ	درب شازده	-۰/۴۱	۰/۰۰۰	-۰/۶۵	-۰/۱۷
	سنگ سیاه	-۰/۰۱	۱	-۰/۲۳	۰/۲۲
	سردزک	-۰/۶۷	۰/۰۰۰	-۰/۸۸	-۰/۴۶
درب شازده	سنگ سیاه	۰/۴۱	۰/۰۰۰	۰/۱۷	۰/۶۵
	سردزک	-۰/۲۶	۰/۰۰۴	-۰/۴۶	-۰/۰۶
سنگ سیاه	سردزک	-۰/۶۷	۰/۰۰۰	-۰/۸۵	-۰/۴۸

عملکرد مدیریت شهری، نتایج آزمون جیمز هوئل برای ارزیابی و بررسی تفاوت بین محله‌های منطقه ۸ شیراز از لحاظ شاخص عملکرد مدیریت شهری بیانگر این امر بود که میزان عملکرد مدیریت شهری در محله سردزک نسبت به سایر محله‌های منطقه ۸ شیراز در سطحی بالاتر قرار دارد. هم‌چنین در این خصوص عملکرد مدیریت شهری در محله درب شازده نسبت به محله سنگ سیاه در وضعیت مطلوب‌تر قرار داشت. بین محله بازار مرغ با محله‌های درب شازده و سنگ سیاه از لحاظ عملکرد مدیریت شهری تفاوت معناداری وجود نداشت. لازم به ذکر است که منفی بودن

جدول ۱۲. نتایج آزمون توکی از لحاظ شاخص نماها و نمادها

محل	اختلاف میانگین	سطح معناداری	کران	
			پایین	بالا
بازار مرغ	درب شازده	۰/۱۷-	۰/۶۰۸	۰/۱۹-
	سنگ سیاه	۰/۳۶	۰/۰۴۲	۰/۷۲
	سردزک	۰/۵۴-	۰/۰۰۰	۰/۲۱-
درب شازده	سنگ سیاه	۰/۵۴	۰/۰۰۰	۰/۸۹
	سردزک	۰/۳۶-	۰/۰۱۵	۰/۰۵-
سنگ سیاه	سردزک	۰/۹۱-	۰/۰۰۰	۰/۶۲-

هویت شهری، نتایج آزمون جیمز هوئلت برای ارزیابی و بررسی تفاوت بین محله‌های منطقه ۸ شهر شیراز از لحاظ هویت شهری در حالت کلی بیانگر این امر بود که میزان هویت شهری در محله سردزک نسبت به سایر محله‌های منطقه ۸ شیراز در سطحی بالاتر قرار دارد. همچنین محله درب شازده از منظر هویت شهری نسبت به محله‌های بازار مرغ و سنگ سیاه در وضعیت مطلوب‌تر قرار داشت. بین محله بازار مرغ با محله سنگ سیاه از لحاظ هویت شهری تفاوت معناداری وجود نداشت. لازم به ذکر است که منفی بودن اختلاف میانگین و کران بالا و پایین بیانگر تفاوت معنادار و نامطلوب و مثبت بودن آن‌ها بیانگر وضعیت مطلوب‌تر در هر محله با دیگر محله‌ها است (جدول ۱۴).

جدول ۱۴. نتایج آزمون جیمز هوئلت از لحاظ شاخص هویت شهری

محل	اختلاف میانگین	سطح معناداری	کران	
			پایین	بالا
بازار مرغ	درب شازده	۰/۲۹-	۰/۰۵	۰/۵۱-
	سنگ سیاه	۰/۰۳	۰/۹۷۹	۰/۱۷-
	سردزک	۰/۴۳-	۰/۰۰۰	۰/۶۳-
درب شازده	سنگ سیاه	۰/۳۲	۰/۰۰۰	۰/۴۴
	سردزک	۰/۱۴-	۰/۰۱۶	۰/۲۵-
سنگ سیاه	سردزک	۰/۴۶-	۰/۰۰۰	۰/۵۳-

مالکیت، نتایج آزمون توکی برای ارزیابی و بررسی تفاوت بین محله‌های منطقه ۸ شهر شیراز از لحاظ شاخص مالکیت بیانگر این امر بود که مالکیت در محله درب شازده نسبت به محله‌های دیگر در وضعیت مطلوب‌تری قرار داشته و دارای تفاوت معنادار است. محله سردزک نیز نسبت به محله بازار مرغ در وضعیت بهتری از لحاظ مالکیت قرار دارد. بین محله سنگ سیاه با محله بازار مرغ و سردزک از منظر مالکیت تفاوت معناداری وجود نداشت. لازم به ذکر است که منفی بودن اختلاف میانگین و کران بالا و پایین بیانگر تفاوت معنادار و نامطلوب و مثبت بودن آن‌ها بیانگر وضعیت مطلوب‌تر در هر محله با دیگر محله‌ها است (جدول ۱۳).

جدول ۱۳. نتایج آزمون توکی از لحاظ شاخص مالکیت

محل	اختلاف میانگین	سطح معناداری	کران	
			پایین	بالا
بازار مرغ	درب شازده	۰/۷-	۰/۰۰۰	۰/۳۶-
	سنگ سیاه	۰/۲۹-	۰/۰۸۱	۰/۰۲
	سردزک	۰/۳۹-	۰/۰۰۳	۰/۶۸-
درب شازده	سنگ سیاه	۰/۴۱	۰/۰۰۵	۰/۷۱
	سردزک	۰/۳۱	۰/۰۲۳	۰/۵۸
سنگ سیاه	سردزک	۰/۰۹-	۰/۷۸۰	۰/۳۵-

۵- نتیجه‌گیری و پیشنهادات

هویت یک سرزمین به واسطه مؤلفه‌های فرهنگی، آداب و رسوم، عادات و هنر یک قوم در مکان جغرافیایی خاص شکل می‌گیرد. شهر به‌عنوان تجلی متمرکز تحولات اجتماعی و هویت شهری، کانون توجه محققان و دست‌اندرکاران است. امروزه مبحث هویت و حیات اجتماعی از مسائل مهم زندگی شهری است. در سده اخیر همراه با شهرنشینی سریع و گسترش شهرها، مسائل مربوط به بحران هویت فضایی شهری مانند تخریب منابع طبیعی و

که شهروندان مختلف به مراکز ارائه‌دهنده خدمات و امکانات سر بزنند. بسیاری از شهروندان در مراکز خرید و یا پارک‌های شهری حضور پیدا می‌کنند، بدون آنکه هیچ تعاملی با افراد دیگر داشته باشند. یکی از عوامل شکل نگرفتن هویت جمعی، بیش‌ازحد باز بودن فضاهای شهری است. استفاده از امکانات مختلف در شهر مستلزم مراجعه شهروندان مختلف به مراکز ارائه‌دهنده خدمات و امکانات می‌باشد. برنامه‌ریزی برای مکان‌ها، کاربری‌ها، مراکز شهری و فضاهای عمومی باید به گونه‌ای انجام شود که تعامل و رفتار مشارکتی صورت گیرد.

در پایان باید به این نکته اشاره شود که این مطالعه محدودیت‌هایی نیز داشت. اولین مورد این است که این پرسشنامه طرح شده در این پژوهش فقط یک‌بار مورد بررسی قرار گرفته است. این کار قرار است در کوتاه‌مدت (۲-۳ سال) و همچنین در میان‌مدت (۸-۱۰ سال) دوباره انجام شود تا بتوانیم نتایج بررسی‌های مختلف در زمان‌های متفاوت را مقایسه کنیم که آیا این میزان شاخص هویت کاملاً ثابت می‌ماند یا به‌طور اساسی در طول زمان تغییر می‌کند. محدودیت دوم این است که این پرسشنامه خطاب به ساکنان شیراز در منطقه هشت بوده و نظر بازدیدکنندگان مورد ارزیابی قرار نگرفته است. لازم به ذکر است که بازدیدکنندگان می‌توانند به گروه‌های بسیار متفاوتی تعلق داشته باشند. افراد محلات مجاور یا شهرهای دیگر به مقاصد اداری، خرید، مسائل بهداشتی، آموزشی و گردشگری به شهر می‌آیند، به گروه اول تعلق دارند. امیدواریم مطالعه برای گروه‌های دیگر در آینده نزدیک انجام شود.

۶- منابع

- ابراهیم‌زاده، عیسی، و ایستگلدی، مصطفی و حاجی‌زاده، فاضل. (۱۳۹۸). تحلیل و اولویت‌بندی شاخص‌های استراتژی توسعه شهری در محلات منطقه هشت شهر شیراز. *جغرافیا و پایداری محیط*، ۹(۱)، ۱-۱۷.

[DOI: 10.22126/ges.2019.1060](https://doi.org/10.22126/ges.2019.1060)

فرهنگی، ساخت‌وسازهای مخرب و اشکال تکراری شهری و معماری به‌ویژه برجسته است.

هویت شهری به مفهوم هویت مکانی شهر به‌عنوان یک کل - در سیاست‌های توسعه شهر اهمیت دارد؛ چراکه این هویت است که فضای شهری را به مکان قابل‌تمایز تبدیل می‌کند. شهر شیراز در سال‌های اخیر مهاجران زیادی را از مناطق اطراف در خود جای‌داده است. همین امر این شهر را مورد مناسبی برای مطالعات فضایی و جغرافیایی و هویت شهری قرار داده است. محدوده انتخاب‌شده در این پژوهش، منطقه هشت شهر شیراز شامل بافت تاریخی-فرهنگی (محلات بازار مرغ، درب شازده، سردزک و سنگ سیاه) است. هویت شهری منطقه هشت بافت تاریخی شهر شیراز در گذر زمان دچار تحولات زیادی شده است؛ بنابراین، این تحقیق در پی بررسی تفاوت وضعیت شاخص‌های هویت شهری در منطقه مورد مطالعه هست.

نتایج تحقیق نشان داد، وضعیت هویت شهری در منطقه هشت شهر شیراز، کمتر از سطح متوسط (۲/۴۵) قرار دارد. همچنین، نتایج آزمون جیمز هوئل برای ارزیابی و بررسی تفاوت بین محله‌های منطقه هشت شهر شیراز از لحاظ هویت شهری در حالت کلی بیانگر این امر بود که میزان هویت شهری در محله سردزک نسبت به سایر محله‌های منطقه مذکور در سطحی بالاتر قرار دارد. همچنین محله درب شازده از منظر هویت شهری نسبت به محله‌های بازار مرغ و سنگ سیاه در وضعیت مطلوب‌تر قرار داشت. بین محله بازار مرغ با محله سنگ سیاه از لحاظ هویت شهری تفاوت معناداری وجود نداشت.

نتایج تحقیق بیانگر آن است که شاخص نماها و نمادها و شاخص مالکیت بیشتر میانگین را به خود اختصاص داده‌اند و نتایج تحقیق حاضر با نتایج تحقیق حسین‌آبادی و همکاران (۱۳۹۸)، یوسفی و همکاران (۱۳۹۲) کرکه آبادی و شعبانی (۱۳۹۹) تطبیق دارد. همچنین در دو محله از چهار محله مورد بررسی شاخص کیفیت فضاهای شهری کمترین میانگین را در بین شاخص‌های هفت‌گانه به خود اختصاص داده است. استفاده از امکانات مختلف شهر مستلزم آن است

• حسین‌آبادی، سعید، و سلمانی مقدم، محمد، و نوری دشتیان، مریم. (۱۳۹۸). هویت مکانی و عوامل مؤثر بر آن در محلات قدیمی نمونه مطالعه: محله کلاه‌فرنگی سبزوار. *برنامه‌ریزی فضایی*، ۹(۳)، ۸۹-۱۱۰.

[DOI:10.22108/sppl.2019.81525.0](https://doi.org/10.22108/sppl.2019.81525.0)

• خلیلی، احمد و دهقانی، مصطفی. (۱۳۹۹). سنجش و تحلیل فضایی هویت شهری در مقیاس نواحی شهر جدید هشتگرد، نشریه پژوهش‌های معماری اسلامی. ۸(۳)، ۸۷-۶۹.

<http://jria.iust.ac.ir/article-1-1355-fa.html>

• رجایی رامشه، سیامک. (۱۳۹۷). باز زنده‌سازی سواحل جنوبی جزیره کیش با تأکید بر مفهوم هویت. *هویت شهر*، ۱۲(۴)، ۷۷-۸۴.

[DOR: 20.1001.1.17359562.1397.12.4.6.1](https://doi.org/10.1001.1.17359562.1397.12.4.6.1)

• رضوانی، نوشین، و بهزادفر، مصطفی، و حبیبی، کیومرث. (۱۳۹۶). ارزیابی بافت‌های تاریخی بر پایه هنجار حس تعلق به مکان (نمونه مطالعاتی: محله سرچشمه گرگان). *پژوهش و برنامه‌ریزی شهری*، ۲۹(۲)، ۲۳-۴۲.

[DOR:20.1001.1.22285229.1396.8.29.2.6](https://doi.org/10.1001.1.22285229.1396.8.29.2.6)

• رضویان، محمدتقی، و محمدی، عبدالحمید، و برغمندی، مجتبی، و شمس پویا، محمد کاظم. (۱۳۹۳). ارزیابی هویت محله‌های شهری با سنجش حس تعلق به مکان (مطالعه موردی، محله چای بوئی شهر گنبد کاووس). *پژوهش‌های دانش زمین*، ۵(۲): ۳۷-۲۷.

[DOR:20.1001.1.20088299.1393.5.2.3.2](https://doi.org/10.1001.1.20088299.1393.5.2.3.2)

• رهنما، محمد رحیم و رزاقیان، فرزانه. (۱۳۹۰). نقش آمایش شهری در هویت‌یابی فضایی - کالبدی محور بلوار پیروزی مشهد. *جغرافیا و توسعه ناحیه‌ای*، ۹(۲)، ۷۹-۴۹.

https://jgrd.um.ac.ir/article_28218.html

• بدیعی ازنده‌ای، مرجان، موسی پناهنده‌خواه، و راضیه مختاری. (۱۳۸۷). نقش حس مکان در هویت بومی مطالعه موردی: دانشجویان یاسوجی دانشگاه‌های تهران. *ژئوپلتیک*، ۴(۱۲): ۱۵۷-۱۷۵.

[DOR: 20.1001.1.17354331.1387.4.12.7.9](https://doi.org/10.1001.1.17354331.1387.4.12.7.9)

• بساطی، نغمه. (۱۳۹۲). ارزیابی اثرات فعالیت‌های سازمان زیباسازی در ارتقای هویت شهر تهران (نمونه موردی منطقه ۲۲ و ۲۰ شهرداری تهران، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات).

• ترکشوند، عباس، و جهانبخش، حیدر، و کریمی‌نژاد، مریم. (۱۳۹۶). بازشناسی مؤلفه‌های تأثیرگذار بر شکل‌گیری هویت و خاطره جمعی در فضاها شهری پیرامون پل‌های تاریخی. *معماری و شهرسازی ایران*. ۸(۱)، ۱۴-۵.

[DOI: 10.30475/isau.2018.62043](https://doi.org/10.30475/isau.2018.62043)

• توفیق، مریم و فروزان‌فر، جلال. (۱۴۰۱). معنانشناسی ماهیت نگاره‌های معماری سنتی و تأثیر هویتی آن در جهانی‌شدن شهر یزد (مورد مطالعاتی، خانه ملکه‌زاده). *مطالعات هنر اسلامی*. ۱۹(۴۵)، ۱۱۲-۹۶.

[DOI: 10.22034/ias.2022.315509.1803](https://doi.org/10.22034/ias.2022.315509.1803)

• تیموری، رؤیا، و اذانی، مه‌ری، و مؤمنی، مهدی، و صابری، حمید. (۱۴۰۱). تبیین نقش مؤلفه‌های هویت‌بخش در پایداری محله‌های بافت قدیم و جدید مناطق ۳ و ۷ شهر اصفهان. *مطالعات برنامه‌ریزی سکونتگاه‌های انسانی*، ۱۷(۱)، ۲۴۹-۲۶۰.

[DOR:20.1001.1.25385968.1401.17.1.15.5](https://doi.org/10.1001.1.25385968.1401.17.1.15.5)

• جهانی دولت‌آباد، رحمان، و علی شماعتی، و اسماعیل جهانی دولت‌آباد. (۱۳۹۲). سنجش میزان هویت محله‌ای با تأکید بر نقش نهادهای مردمی در منطقه ۷ تهران. *تحقیقات کاربردی علوم جغرافیایی* ۱۳(۳۱)، ۱۹۱-۲۱۰.

<https://jgs.khu.ac.ir/article-1-1684-fa.pdf>

مؤلفه‌های هویت‌بخش آن. فصلنامه علمی فرهنگ ایلام، ۲۰(۶۲،۶۳)، ۱۱۸-۱۴۱.

[DOI: 10.22034/farhang.2019.96064](https://doi.org/10.22034/farhang.2019.96064)

عباس‌زاده، محمد، و بنی فاطمه، حسین، و علیزاده اقدم، محمدباقر، و بهاری، موسی. (۱۳۹۷). سنجش اعتبار و پایایی مقیاس سازه هویت شهری (پژوهشی در میان شهروندان شهر تبریز). نشریه علمی جغرافیا و برنامه‌ریزی. ۶۴، ۱۹۵-۲۱۶.

<https://www.sid.ir/paper/380235/fa>

عبدالله‌زاده فرد، و شکور، علی، و محمدی، زهرا. (۱۴۰۱). تأثیر هویت شهری در گذرهای تاریخی با رویکرد پیاده محوری نمونه موردی: گذر کوچه اتابکان. آمایش محیط، ۱۴(۵۳)، ۱۵۵-۱۷۶.

[DOR: 20.1001.1.2676783.1400.14.53.8.4](https://doi.org/10.201001.1.2676783.1400.14.53.8.4)

قاسمی، میترا، و عبدالله زاده فرد، علیرضا، و شکور، علی. (۱۳۹۷). ارتقاء هویت شهری از طریق تغییر در منظر شهری با رویکرد افزایش تعاملات اجتماعی (مطالعه موردی، گذر امام‌زاده زنجیری شیراز). مطالعات برنامه‌ریزی سکونتگاه‌های انسانی، ۱۳(۳)، ۵۵۹-۵۷۵.

https://jshsp.rasht.iau.ir/article_545174.html

قائدرحمتی، صفر، نجاتی، صادق. (۱۳۹۸). بررسی تغییرات هویت شهری میدان امام خمینی (توپخانه) تهران. فصلنامه مطالعات ملی، ۲۰(۷۸)، ۱۴۶-۱۳۱.

[DOR: 20.1001.1.1735059.1398.20.78.8.4](https://doi.org/10.201001.1.1735059.1398.20.78.8.4)

لطیفی، غلامرضا، و فیضی چشمه‌گلی، قاسم، و باجلال، راحله. (۱۳۹۴). تبیین و ارزیابی شاخص‌های مؤثر در هویت شهری (نمونه موردی محله نوغان در شهر مشهد). پژوهشنامه خراسان بزرگ، ۵(۲۰)، ۴۲-۲۵.

[DOR: 20.1001.1.22516131.1394.5.20.2.1](https://doi.org/10.201001.1.22516131.1394.5.20.2.1)

زنگنه، یعقوب، و حسین‌آبادی، سعید، و روشندل، تکتک، و نبی‌پور، رضا. (۱۳۹۳). تأثیر تعلق مکانی و سرمایه اجتماعی بر بهسازی مشارکتی محلات قدیمی، نمونه موردی محله سرده سبزوار. پژوهش و برنامه‌ریزی شهری، ۵(۱۹)، ۱۱۱-۱۲۸.

[DOR: 20.1001.1.22285229.1393.5.19.7.0](https://doi.org/10.201001.1.22285229.1393.5.19.7.0)

ساکت حسلوئی، میثم، و نقیبی، فریدون، و اسدی، هیوا. (۱۴۰۱). واکاوی قابلیت پیاده‌مداری؛ جنبشی در تقویت هویت بخشی و انسجام اجتماعی شهرها مطالعه موردی، تحلیل تطبیقی بافت مرکزی شهرهای نقده و قروه. پژوهش‌های جغرافیای انسانی، ۵۴(۲)، ۶۵۲-۶۳۳.

[DOI: 10.22059/jhgr.2021.313584.1008201](https://doi.org/10.22059/jhgr.2021.313584.1008201)

سبحانی، نوبخت، و بیرانوند زاده، مریم، و شاهینی فر، مصطفی، و معیری، دنیا. (۱۳۹۸). اولویت‌بندی فضاهای شهری اثرگذار در هویت شهری با استفاده از مدل‌های چند معیاره مطالعه موردی، شهر بروجرد. فصلنامه جغرافیا (برنامه‌ریزی منطقه‌ای)، ۹(۳)، ۵۰۷-۴۹۵.

[DOR: 20.1001.1.22286462.1398.9.3.10.8](https://doi.org/10.201001.1.22286462.1398.9.3.10.8)

سخت‌دوست، نوشین و البرزی، فریبا. (۱۳۹۹). نگرشی نشانه‌شناسانه به عناصر محور تاریخی خیابان سپه قزوین و خوانش هویت مکانی آن از منظر پدیدارشناسی. معماری و شهرسازی آرمان‌شهر، ۱۳(۳۰)، ۹۷-۱۱۶.

[DOI: 10.22034/AAUD.2020.105023.1348](https://doi.org/10.22034/AAUD.2020.105023.1348)

شعبانی، فاطمه، و سجادی، ژیللا، و توکلی‌نیا، جمیله. (۱۳۹۹). زوال هویت در روند تغییر و گسترش پراکنده روئی شهری. فصلنامه مطالعات ملی، ۲۱(۸۳)، ۱۲۲-۱۰۵.

[DOI: 10.22034/rjnsq.2020.114229](https://doi.org/10.22034/rjnsq.2020.114229)

صالحی زلانی، سعید، و هاشمی، علی، و میرزاد، عباس. (۱۳۹۸). بررسی هویت شهری ایلام و

همدان). مطالعات محیطی هفت حصار ۱۳۹۳، ۳ (۱۰)، ۷۹-۵.

<http://hafthesar.iauh.ac.ir/article-335-1-fa.html>

• یوسفی، علی، و جعفرزاده، پروین، و ایازی، فاطمه سادات (۱۳۹۲). حس مکان و مقاومت مالکین در برابر طرح‌های مرمتی بافت‌های فرسوده شهری: مورد مطالعه منطقه آبکوه مشهد. پنجمین کنفرانس برنامه‌ریزی و مدیریت شهری، مشهد.

<https://civilica.com/doc/208032/>

- Aldianto, L. & Asmariadi Budi, A. & Anggadwita, G. & Novani, S. & Wirawan. C. (2019). City branding vs cultural branding 'towards a theoretical for developing Bandung identify, *KINERJA*, 23 (1), 42-53.

[DOI: 10.24002/kinerja.v23i1.2125](https://doi.org/10.24002/kinerja.v23i1.2125)

- Anastasiou, D. & Tasopoulou, A. & Gemenetzi, G. & Gareiou, Z. & Zervas, E. (2022). Public's perceptions of urban identity of Thessaloniki, Greece. *URBAN DESIGN International*, 27(1), 18-42.

[DOI: 10.1057/s41289-021-00172-8](https://doi.org/10.1057/s41289-021-00172-8)

- Baris, M. E., Uckac, L., & Uslu, A. (2009). Exploring public perception of urban identity, the case of Ankara, Turkey. *African Journal of Agricultural Research*, 4(8), 724-735.

[DOI: 10.1057/s41289-021-00172-8](https://doi.org/10.1057/s41289-021-00172-8)

- Buttimer, A. (1980). Home, reach, and the sense of place. *The human experience of space and place*, 166-187.

<http://hdl.handle.net/10197/10731>

- Proshansky, H. H., Fabian, A. K., & Kaminoff, R. (2014). Place-identity: Physical world socialization of the self (1983). In *The people, place, and space reader*, 111-115. Routledge.

[DOI: 10.1016/S0272-4944\(83\)80021-8](https://doi.org/10.1016/S0272-4944(83)80021-8)

- Duan, J. & Lan, W. & Jiang, Y. (2022). *An evaluation approach to spatial identity in historic urban areas from a humanistic perspective*. *Frontiers of Architectural Research*. 11(5), 806-814.

• مظلومی، مازیار. (۱۳۸۹). تأثیرپذیری ابعاد حس مکان از ادراکات ذهنی در محله‌های مسکونی شهری، پژوهش و برنامه‌ریزی شهری ۱(۳)، ۱۳۱-۱۵۰.

[DOR: 20.1001.1.22285229.1389.1.3.7.0](https://doi.org/10.1001.1.22285229.1389.1.3.7.0)

• مهدی زاده، سید محمد، و صدیقیان بیدگلی، آمنه، و اصلان زاده، فاطمه. (۱۳۹۸). نمادهای سیاسی شهر تهران و هویت شهری. ماهنامه جامعه‌شناسی سیاسی ایران، ۲(۴)، ۱۱۲-۱۴۲.

[DOI:10.30510/PSI.2019.109969](https://doi.org/10.30510/PSI.2019.109969)

• نصر، طاهره. (۱۳۹۳). واکاوی معنای «هویت» در سنجش پارادایم «تحلیل جایگاه حیات‌بخشی در بافت شهری». هویت شهر، ۸(۱۸)، ۱۳-۲۶.

[DOR: 20.1001.1.17359562.1393.8.18.2.7](https://doi.org/10.1001.1.17359562.1393.8.18.2.7)

• نوفل، سید علیرضا، و کلبادی، پازین، و پورجعفر، محمدرضا. (۱۳۸۸). بررسی و ارزیابی شاخص‌های مؤثر در هویت شهری، نمونه موردی، محله جلفا در شهر اصفهان. معماری و شهرسازی آرمان شهر، ۲(۳): ۵۷-۶۹.

http://www.armanshahrjournal.com/article_32599.html

• نوکار، بهار، و کرکه‌آبادی، زینب، و ارغان، عباس. (۱۳۹۷). بررسی تأثیرات کاربری‌های شهری بر هویت شهر اسلامی (محدوده مورد مطالعه، منطقه یک شهر یزد). *مجله آمایش جغرافیایی فضا*، ۸(۲۹)، ۱۴۶-۱۳۳.

http://gps.gu.ac.ir/article_80358.html

• وحید، فریدون و نگینی، سمیه. (۱۳۹۱). ساخت و اعتبار یابی مقیاس هویت محله‌ای. *مطالعات شهری* ۲(۲)، ۵-۳۵.

<https://www.noormags.ir/view/fa/articlepage/97879/44>

• یوسفی، اسماعیل، رحمانی، امیر، قربانخانی، محسن. (۱۳۹۳). ارزیابی نقش المان‌های شهری بر ارتقای حس مکان در فضاهای شهری (نمونه موردی: شهر

Banding in Urban Discourse Space regions identify as attraction factor. *The international scientific and practical conference current issues of linguistics and diactics*, 50, 01066

[DOI: 10.1051/shsconf/20185001066](https://doi.org/10.1051/shsconf/20185001066)

- Oktay, D. (2002). The quest for urban identity in the changing context of the city 'Northern Cyprus. *Cities*. 19(4), 261-271.

[DOI: 10.1016/S0264-2751\(02\)00023-9](https://doi.org/10.1016/S0264-2751(02)00023-9)

- Porio, E. (2014). Sustainable development goals and quality of life targets 'Insights from metro manila. *Current Sociology*, 63(2), pp 244-260.

[DOI:10.1177/0011392114556586](https://doi.org/10.1177/0011392114556586)

- Proshansky, H. M. (2016). The city and self-identity. *Environment and behavior*, 10(2), 147-169.

[DOI:10.1177/0013916578102002](https://doi.org/10.1177/0013916578102002)

- Proshansky, H. M., & Fabian, A. K. & Kaminoff, R. (1983). Place-identity: physical world socialization of self. *Journal of Environmental Psychology*, 3(1), 57-83.

[DOI:10.1016/S0272-4944\(83\)80021-8](https://doi.org/10.1016/S0272-4944(83)80021-8)

- Redfield, R. (1947). The folk society. *American Journal of sociology*, 52(4), 293-308.

[DOI:10.1086/220015](https://doi.org/10.1086/220015)

- Relph, E. (1976). *Place and placelessness*, (1st Ed.) SAGE Publications Ltd. London.

https://www.academia.edu/2267965/Place_and_placelessness_Edward_Relph

- Sramkaya, S. B. (2019). The effect of change in urban squares on urban identity ' the case of Konya. *Architecture Research*, 9(1), 7-15.

[DOI: 10.5923/j.arch.20190901.02](https://doi.org/10.5923/j.arch.20190901.02)

- Stokols, D. (2013). Group x place transactions 'some neglected issues in psychological research on settings. In *Toward a psychology of situations*. Psychology Press.

[DOI:10.1016/j.foar.2021.12.009](https://doi.org/10.1016/j.foar.2021.12.009)

- Kaymaz, I. (2013). Urban landscapes and identity. In 'M. Ozyavuz (Ed.) *Advances in Landscape Architecture*. Rijeka ' IntechOpen, Open access peer-reviewed Edited Volume, Chapter 29.

[DOI:10.5772/55754](https://doi.org/10.5772/55754)

- Khomenko, S. & Nieuwenhuijsen, M. & Ambros, A. & Wegener, Sa. & Mueller, N. (2020). Is a liveable city a healthy city? Health impacts of urban and transport planning in Vienna, Austria. *Environmental research*. 183, 1-14.

[DOI:10.1016/j.envres.2020.109238](https://doi.org/10.1016/j.envres.2020.109238)

- Kostko N. (2022). Pokazateli gradovskoy identichnosti kak elementa sotsial'nogo prostranstva goroda [Indicators of urban identity as an element of the city's social space]. *Zhurnal sotsiologii i sotsialnoy antropologii [The Journal of Sociology and Social Anthropology]*. 25(1), 190-216.

[DOI:10.31119/jssa.2022.25.1.7](https://doi.org/10.31119/jssa.2022.25.1.7)

- Lalli, M. (1988). Urban Identity. In 'D. Canter, J. C. Jesuino, L. Soczka and G. M. Stephenson (Eds.) *Environmental Social Psychology*. NATO ASI Series (Series D ' Behavioural and Social Sciences), 45. Dordrecht, NL 'Springer, Kluwer Academic Publishers.

- Li, H. & Wang, Z. & Sheng-Xian Teo, B. & Khalidah Md Yusoff, S. (2022). Urban identity as a factor in increasing the urbanization efficiency in China. *Journal of Eastern European and Central Asian Research (JEECAR)*, 9(4), 581-592.

[DOI:10.15549/jeeocar.v9i4.1037](https://doi.org/10.15549/jeeocar.v9i4.1037)

- Lynch, K. (1960). *The image of the city*. MIT press.
- Lynch, K. (1981). *A Theory of Good City Form*. MIT press.
- Mayes, R. (2010). Doing cultural work ' Local postcard production and place identity in a rural shire, *Journal of Rural Studies*, 26, 1-11.

[DOI: 10.1016/j.jrurstud.2009.06.002](https://doi.org/10.1016/j.jrurstud.2009.06.002)

- Novikova, E. & Mityagina, V. & Gureeva, A. & Makhortova, T. (2018).

tourism impacts. *Annals of Tourism Research*. 25, 16-28.

[DOI:10.1016/j.annals.2015.02.016](https://doi.org/10.1016/j.annals.2015.02.016)

- Wang, Q. (2019). Gender, race/ethnicity, and entrepreneurship: women entrepreneurs in a US south city. *International Journal of Entrepreneurial Behavior & Research*, 25(8), 1766-1785.

[DOI: 10.1108/IJEBR-05-2017-0156](https://doi.org/10.1108/IJEBR-05-2017-0156)

- Wirth, L. (1938). Urbanism as a Way of Life. *American journal of sociology*, 44(1), 1-24.

<https://www.jstor.org/stable/2768119>

- Zhou, W. (2016). Construction of traditional cultural tour landscape field based on city memory--Taking Nanjing Fuzimiao (Confucius Temple) Qinhuai Scenic Area as an example. In SHS Web of Conferences, 24, 01005. EDP Sciences.

<https://doi.org/10.1051/shsconf/20162401005>

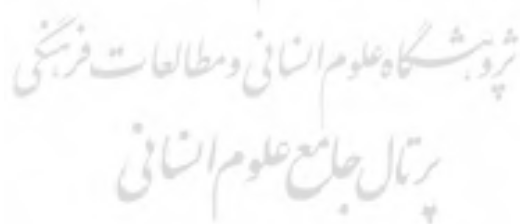
- Tölle, A. (2010). Urban identity policies in Berlin 'from critical reconstruction to reconstructing the Wall', *Cities*, 27(5), 348-357.

[DOI:10.1016/j.cities.2010.04.005](https://doi.org/10.1016/j.cities.2010.04.005)

- Tönnies, F. (1887). *Gemeinschaft und Gesellschaft: Abhandlung des Communismus und des Socialismus ALS empirischer Culturformen*. Fues.
- Tuan, Yi-Fu. (1980). Rootedness versus sense of place, *Landscape*, 24(1), 3-8.
- Udeaja, C. & Trillo, C. & Awuah, K. G. & Makore, B. C. & Patel, D. A. & Mansuri, L. E., & Jha, K. N. (2020). Urban heritage conservation and rapid urbanization: insights from Surat, *Sustainability*. 12(6).

[DOI:10.3390/su12062172](https://doi.org/10.3390/su12062172)

- Wang, S., & Chen, J. (2015). The influence of place identity on perceived



Received: 15/09/2022

Accepted: 10/12/2022

Measuring and Investigating Identity Indicators in Urban Regions (Case Study: Region 8 of Shiraz)

Mahshid Mohammad Ebrahimi¹, Amir Hosseinian Rad^{2,*}

Abstract:

Today, the topic of social identity and life is one of important urban life issue. The identity of urban spatial, as the main content of distinguished urban face and the representation of competition and urban attraction, is vital in development process for cities. Along with fast urbanization and the expansion of cities, issued related to the identity of urban spatial crisis has been distinguished. The purpose of this research is to test and investigate the status of urban identity indicators in urban regions in region 8 of Shiraz. The current research is an applied research in terms of purpose and descriptive-analytical based on analyzing questionnaire in terms of nature. In this research, 342 individuals were selected as statistical sample by using Cochran formula and Cronbach's Alpha of 0.861 rese calculated that indicates an appropriate validity of research's tool. SPSS software was used for analyzing information and GIS software was used to draw map. The findings of the research showed that the status of urban identity indicators is less than the medium level (2.45) in the region 8 of Shiraz. Also, the results of James Howell test for testing and investigating differences between the neighborhoods of the region 8 of Shiraz in terms of urban identity in general indicated that the level of urban identity indicators in Sardezak neighborhood is higher than other neighborhoods in the mentioned region. Also, in terms of urban identity landscape, Darv shazde region has more appropriate situation than other neighborhoods of Bazar morgh and Sang siah. There is no significant difference between Bazar morgh and Sang siah neighborhoods in therns of urban identity.

Keywords: Identity, Urban identity, Region 8 of Shiraz.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

¹ Instructor of Art and Architecture Department, Payam Noor University, Jahrom, Iran.

^{2*} Assistant Professor, Department of Geography, Faculty of Literature and Human Sciences, Lorestan University, Khorramabad, Iran. Corresponding Author: hoseinianrad.a@lu.ac.ir